

TA'LIM-TARBIYA JARAYONLARIDA MARKAZIY OSIYODA YARATILGAN QADIM YOZMA MANBALARDA ILGARI SURILGAN G'OYALARDAN FOYDALANISH

Avezova Kamola Xazratovna

Toshkent davlat pedagogika universiteti "Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi (ma'naviyat asoslari)" mutaxassisligi 1-kurs magistranti telefon +99897-584-87-44 (Uzbekistan)

Annotatsiya: Ushbu maqolada «Avesto» - zardushtiylik dinining muqaddas kitobi hisoblanib, dastlabki Sharq falsafiy qarashlarini o'zida aks ettiruvchi manba ekanligi izohlangan. Unda insonni kamolotga erishuvda mehnat, ezgulik, insoniylik, soflik, bag'rikenglik kabi sifatlarning ahamiyati ifodalangan. «Avesto» diniy harakterga ega bo'lish bilan birga, o'zida falsafiy, siyosiy, filologik, va tarbiyaviy masalalarni ham qamrab olgan. Zardushtiylik dinining g'oyalari xususida so'z borganda, ularning to'g'rilik bilan yashash va axloqiy unsurlarga asoslanganligini alohida ta'kidlab o'tilgan.

Аннотация: В данной статье поясняется, что «Авеста» является священной книгой зороастрийской религии и является источником, отражающим ранневосточные философские воззрения. Он выражает важность таких качеств, как трудолюбие, доброта, человечность, чистота и терпимость в развитии человека. «Авеста» носит не только религиозный характер, но и включает философские, политические, филологические, просветительские вопросы. Что касается идей зороастрийской религии, то подчеркивается, что они основаны на праведных жизненных и нравственных элементах.

Kalit so'zlar: Ezgulik va yovuzlik, Sharq va G'arb, ma'naviy meros, hayot va axloq kodeksi, axloqiy yo'l-yo'riqlar, ezgu fikr, ezgu so'z va ezgu amal.

Ключевые слова: Добро и зло, Восток и Запад, духовное наследие, жизненный и нравственный кодекс, нравственные ориентиры, добрая мысль, доброе слово и доброе дело.

«Avesto» so'zi «qat'iy qonunlar» ma'nosini bildiradi. Zardusht diniga ko'ra, atrofdagi dunyo ikki qismdan tashkil topgan: yaxshilik va yomonlik. Bular o'rtasida azaldan kurash ketadi. Masalan, nur bilan qorong'ulik, hayot bilan o'lim, ezgulik bilan yomonlik, qonun bilan qonunsizlik o'rtasida. Zardushtiylik hayotining asosiy mazmuni xayrli ish, shirin so'z, olijanob o'y-fikrdan iborat bo'lgan. Insonning asosiy burchi adolatli turmush tarzi bo'lmog'i kerak. Yaxshilikning yomonlik ustidan g'alaba qilishini ko'zlab yashash kerak: yolg'on gapirmaslik, so'zning ustidan chiqmoq, faqat yaxshilik qilmoq. Zardusht dini bo'yicha har bir inson hayot yo'lini o'zi belgilaydi; kimga yon bosmoqlik, kimni himoya qilishni o'zi hal qiladi. Zardushtiylikda olov, yer, suv va havo muqaddas sanaladi. Ularni yomon, yovuz narsalar bilan aralashtirmaslik lozim. «Avesto» tarbiyaviy manba sifatida asarda

inson shaxsining kamolotga erishishiga oid fikrlar ifoda etilgandir. Mazkur asar g'oyalari orqali qadimgi davrlarda mamlakatimiz hududida yashagan xalqlarning tabiiy, ilmiy, ma'rifiy hamda ijtimoiy qarashlari borasida muhim malumotlarga ega bo'lamiz [1:132]. «Avesto» diniy harakterga ega bo'lish bilan birga, o'zida falsafiy, siyosiy, filologik, va tarbiyaviy masalalarni ham qamrab olgan. Zardushtiylik dinining g'oyalari xususida so'z borganda, ularning to'g'rilik bilan yashash va axloqiy unsurlarga asoslanganligini alohida ta'kidlab o'tish lozim. Ushbu afsonada gunoh va uning jazosi, poklikning mohiyati ta'riflanib olov, suv, yer, chorva, daraxt hamda o'simliklar ulug'lanadi, kohin, harbiy, dehqon va chorvadorlar sharaflanadi. Hayvonlarga zulm o'tkazish eng katta gunoh sifatida qoralanadi. Mazkur bo'limda shaxsiy gigienaga amal qilishga oid qoidalar–tirnoq va sochni parvarishlash masalalari yuzasidan fikr bildiriladi.

Bildirilayotgan fikrlardan anglashiniladiki, zardushtiylik dinining g'oyalariga ko'ra, shaxsning axloqiy xislatlarga ega bo'lishi Adolat o'lkasini qaror toptirishda tayanch omil bo'lib xizmat qiladi. Zardushtning asosiy yo'riqlaridan biri ham Axuramazdaning ko'makchisi sanalgan inson sahovatli bo'lishi kerak, degan aqidadir. Garchi, zardushtiylikda diniy rasmlariga rioya etish, Zardusht tomonidan ilgari surilgan barcha axloqiy yo'l-yo'riqlarni bajarish har bir kishining muqaddas burchi ekanligi e'tirof etilishi bilan birga, dunyoviy ishlar va ularning mohiyati ham ochib beriladi [2].

«Yaxshi fikr» iborasining mazmuni o'zida ilohiy qonun ruhidagi g'oyalarga ega bo'lish, yaqin kishisiga nisbatan mehribonlik ko'rsatish, muhtojlarga ko'maklashish, yovuzlikka qarshi kurashga doimo tayyor turish, kishilarning baxt-saodati yo'lida harakat qilish, ahillik, qabiladoshlar bilan birga do'stlik va totuvlikda yashashga intilish ruhidagi niyat va fikrlar musaffoligini aks ettiradi. Inson fikran ham boshqalarga hasad qilmasligi lozim. Yaxshi niyatli kishi darg'azab bo'lmaydi, jaholatlarga berilmaydi. Zero, bunday ruhiy holatda inson yaxshilik haqida o'ylamaydi, burch va adolat haqida unutadi va nojo'ya harakatlar qiladi.

«Avesto»dagi uchlikning haqiqiy manbalariga yondashiladigan bo'lsa, ular qadimgi zamon kishilarining axloqiy tasavurlariga batamom muvofiq bo'lib tushadi.

Fikr, so'z va ishning birligi ibtidoiy insonning ham ajralmas xislati edi. Uning ong, axloq va boshqalar xususidagi tasavvurlari o'zi mansub bo'lgan jamoa bilan uzviy bog'langan, Jamoaning fikri uning ham fikri, jamoaning so'zlari uning ham so'zlari, jamoaning ishlari uning ham ishlari bo'lgan. Ijtimoiy va shaxsiy manfaatlarning uyg'unligi, urug'chilik jamiyatining muhim belgisidir. Jamoaning har qanday topshirig'ini bajarish uning a'zolari uchun muqaddas qonun edi. Uning so'zi, fikri hamda ishi ezgu bo'lishi va ezgulikning tantanasi uchun xizmat qilishiga katta e'tibor beriladi.

Yaxshilik va yomonlik o'rtasidagi kurash «Avesto»ning bosh g'oyasidir. Yaxshilik ramzi – yakka xudo Axuramazda, yomonlik ramzi – Ahramandir.

Hozirgacha «Avesto»ning ikki varianti mavjud. Birinchisi faqat «Avesto»ning o'zidan iborat.

«Avesto» asarida insonning barkamol bo'lib yetishishida uning so'zi, fikri hamda ishi ezgu bo'lishi va ezgulikning tantanasi uchun xizmat qilishiga katta e'tibor beriladi. Ushbu axloqiy uchlik g'oyasi eng qadimgi davrlardan boshlab kishilik jamiyati taraqqiyotining keyingi bosqichlarida yaratilgan barcha ma'rifiy asarlar mazmunining shakllanishiga asos bo'lgan [3]. Zero, unda insonning inson sifatida ma'naviy va moddiy jihatdan kamol topishi uchun zarur bo'lgan muayyan talablar o'z ifodasini topib, hayot kodeksi sifatida nafaqat Sharq, balki G'arb xalqlarining ham muhim ma'naviy merosi bo'lib qoldi. Asarda ifoda etilayotgan masalalarning ijtimoiy hayotning barcha jabhalarini qamrab olganligi Zardusht g'oyalarning nazariy va amaliy ahamiyatini oshirib, uning qimmatini bugungi kunda ham yuqori bo'lishiga olib kelgan.

«Avesto»da keltirilgan jamiyatning ijtimoiy tarkibi haqidagi ma'lumotlarga suyanib fikr yuritadigan bo'lsak, mil.avv. I mingyillikning birinchi choragida O'rta Osiyo hududida ibtidoiy jamoa tuzumi yemirilib, ilk sinfiy jamiyat tarkib topayotgan jarayonining guvohi bo'lamiz. Avesto ma'lumotlarini arxeologik materiallar bilan qiyosiy o'rgangan [olimlarning fikricha](#), mil.avv. II ming yillikning o'rtalariga kelib O'rta Osiyo xalqlari siyosiy hayotida o'zgarishlar sodir bo'lib, davlatchilikning ilk ko'rinishi shakllana boshlaydi. Bu davrda ushbu hududlarda yashagan aholining katta qismi yirik vohalarni jadallik bilan o'zlashtirilishi natijasida chorvador ko'chmanchilikdan o'troq dehqonchilikka o'ta boshlaydi. Bu esa keyinroq Baqtriya, Xorazm, Marg'iyona, Parfiya, So'g'diyona kabilarda davlatchilik tizimining vujudga kelishiga asos bo'lgan edi.

O'z navbatida davlatni boshqarish huquqi sulolaning bir vakili qo'lidan ikkinchisiga meros sifatida o'tishi diniy va dunyoviy jihatdan qonunlashtirilgan. «Avesto» davlat boshqaruvining murakkab tizimi haqida ma'lumotlar beradi. Bu ma'lumotlarga ko'ra mil.avv. VII-VI asrlarda O'rta Osiyo jamiyatining asosi kichik-kichik oilalardan iborat bo'lib, har bir oila o'rtacha 5-6 kishidan tashkil topgan. Ular katta patriarxal oila a'zolari hisoblangan. Katta oila esa 20-25 kishidan tashkil topgan. Jamoalar hayotida urug'chilik tuzumining arim hususiyatlari saqlanib qolgan. Katta oila a'zolari tomonidan xujalikni tashkil etish, yerga birgalikda egalik qilish va umumiy turur joyda – uy-qo'rg'onlarda yashash odati [yuqoridagi fikr dalilidir](#) [4:37].

Davlatning boshqaruv tizimi oilalar yoki uy-joy birlashmasi - «nmana» yoki «dmana», katta oila oqsoqoli-«nmanapati», urug' jamoasi boshlig'i- «vis», katta qishloq oqsoqoli - «vispati», qabila boshlig'i- «zantupati», viloyat hokimi-«daxyupati», bir necha viloyatlar hokimi - «kavi»lardan tashkil topgan. «Avesto»da oila, urug' va qabila anglatish uchun «pati» so'zi ishlatilgan. «Kavi» yoki «sastar» mamlakatni idora qilgan shaxsga nisbatan ishlatilgan. Avestoning Yasht kitobida quyidagicha ma'lumot bor: Bizning kunlarimizga qadar yetib kelgan «Avesto» kitobi va zardushtiylarning an'analari hamda ta'limoti, inson hayoti va odamlarning

ijtimoiy-iqtisodiy munosatlari ma'lum qonun-qoidalarga yoki ma'lum huquqiy tartibga asoslangani haqida ma'lumot beradi. Tarixiy ma'lumotlardan ma'lumki, Zaratushtra yashagan davr ijtimoiy-siyosiy munosabatlar qaror topayotgan notinch va murakkab davr edi. Bir necha bor adolatsizlik, shavqatsizlik va zo'ravonliklarning guvohi bo'lgan Zaratushtra o'zining dastlabki ta'limotini yovuzlik va zo'ravonlikka qarshi qaratadi.

Aynan shuning uchun ham Zaratushtra ta'limotining asosini tartibga chaqirish, huquqiy normalarni belgilash, adolatga intilish, [hulq-odob tantanasi](#), tinchlikka intilish hamda ezgulikka da'vat etish tashkil etgan. "Avesto"da kishilarning o'zaro muomala va munosabatlarida berilgan va'daning ustidan chiqish, majburiyat va qasamiga sodiq qolish odatiy qonunlar ekanligini kuzatish mumkin. "Avesto" oilani, farzandlarni, uy-joyni asrab-avaylashga chaqiradi: "kimning uyi bo'lsa, u uysiz behonumon odamdan yaxshiroqdir" [5:188-189]. Oila va jamiyatdagi, xususan, ma'lum xonadon egasi va oila a'zolari, er va xotin, ota va o'g'il, kuyov va qaynota, qo'ni-qo'shnilar o'rtasidagi ahloqiy va huquqiy munosabatlar keng qamrovli bo'lib, ular yolg'on, zo'ravonlik va nohaqlikka qarshi qaratilgan. Nohaqlik va jinoyatga to'siq qo'yish, ularning oldini olish maqsadida "Avesto" qonunlari inson va jamoaning huquqiy nazorat qilishga qaratilgan.

Xulosa [qilib aytganda](#), "Avesto" asarida insonning barkamol bo'lib etishida uning so'zi, fikri hamda ishi ezgu bo'lishi va ezgulikning tantanasi uchun xizmat qilishiga katta e'tibor beriladi. Asarda ifoda etilayotgan masalalarning ijtimoiy hayotning barcha jabhalarini qamrab olganligi Zardusht g'oyalarining nazariy va amaliy ahamiyatini oshirib, uning qimmatini bugungi kunda ham yuqori bolishiga olib kelgan. Bildirilayotgan fikrlardan anglashiniladiki, zardushtiylik dinining g'oyalariga ko'ra, shaxsning axloqiy xislatlarga ega bo'lishi Adolat o'lkasini qaror toptirishda tayanch omil bo'lib xizmat qiladi. Zardushtning asosiy yo'riqlaridan biri ham Axuramazdaning ko'makchisi sanalgan inson sahovatli bo'lishi kerak, degan aqidadir. Garchi, zardushtiylikda diniy rasmlar summalarga [rioya etish](#), Zardusht tomonidan ilgari surilgan barcha axloqiy yo'l-yo'riqlarni bajarish har bir kishining muqaddas burchi ekanligi e'tirof etilishi bilan birga, dunyoviy ishlar va ularning mohiyati ham ochib beriladi. "Yaxshi fikr" iborasining mazmuni o'zida ilohiy qonun ruhida g'oyalarga ega bo'lish, yaqin kishisiga nisbatan mehribonlik ko'rsatish, muhtojlarga ko'maklashish, yovuzlikka qarshi kurashga doimo tayyor turish, kishilarning baxt-saodati yo'lida harakat qilish, ahillik, qabiladoshlar bilan birga do'stlik va totuvlikda yashashga intilish ruhida niyat va fikrlar musaffoligini aks ettiradi. Inson fikran ham boshqalarga hasad qilmasligi lozim. Yaxshi niyatli kishi darg'azab bo'lmaydi, jaholatlarga berilmaydi.

References:

1. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo`q. T., Sharq, 1998. B. – 132.
2. Avesto. O'zbekcha tarjima (Asqar Mahkam tarj.)-T.:2001

3. B.X.Hodjayev. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik.-T."Sano standandart" nashiriyoti. 2017.
4. Koshanova N.M. Xalqimiz hayotidagi zardushtiylik ta'limoti bilan bog'liq an'analar va marosimlar// Tamaddun nuri. Beruniy-2020. B.- 37.
5. Врагинский И.С. Из истории таджикской народной поэзии.-М.,1956.-С.188-189.
6. Qaxharova, M., & Absattorov, B. M. (2020). Evolution of views on ethics, ethical criteria and ethical standards. *The Light of Islam*, 2020(1), 110-115.
7. Абсаттаров, Б. М., & Юсупова, Н. А. (2020). Эволюция взглядов об этике, этических критериях и этических нормах. *Учёный XXI века*, (12-1 (71)), 75-81.
8. Absattarov, B. M. (2019). EVOLUTION OF VIEWS ON ETHICS, ETHICAL CRITERIA AND ETHICAL STANDARDS. In *НОВАЯ НАУКА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ* (pp. 135-141).
9. Absattarov, B. M. (2019). SPIRITUAL AND MORAL DEVELOPMENT OF THE PERSON IN MODERN WORLD. *Central Asian Problems of Modern Science and Education*, 4(2), 167-173.
10. Mamarasulovich, A. B. (2021). IMPROVEMENT AND DEVELOPMENT OF ETHICAL CRITERIA AND NORMS.
11. МАМАРАСУЛОВИЧ, А. В. (2021). Баркамол ёшларни тарбиялашда маънавий-ахлоқий мезон ва меъёрларнинг ўрни. *АНДИЖОН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ИЛМИЙ ХАБАРНОМА*.
12. Mamarasulovich, A. B. (2022). RELIGIOUS AND PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF HUMAN MORAL DEVELOPMENT. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 11, 154-163.
13. Mamarasulovich, A. B. (2022). RELIGIOUS AND PHILOSOPHICAL ASPECTS OF HUMAN MORAL DEVELOPMENT. *Conferencea*, 197-201.
14. Mamarasulovich, A. B. (2021). IMPROVEMENT AND DEVELOPMENT OF ETHICAL CRITERIA AND NORMS.
15. Абсаттаров, Б. (2019). ШАХС МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ БАРКАМОЛЛИГИ МЕЗОНЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАЛҚИНЛАРИ. *Scienceweb academic papers collection*.
16. МАМАРАСУЛОВИЧ, А. В. (2020). ИНСОН ФАОЛИЯТИДА АХЛОҚИЙ МЕЪЁРЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МЕЗОНЛАРИ. *Вестник Каракалпакского государственного университета им. Бердаха*.
17. МАМАРАСУЛОВИЧ, А. В. (2020). Evolution of views on ethics, ethical criteria and ethical standards. *Scienceweb academic papers collection*.
18. МАМАРАСУЛОВИЧ, А. В. (2019). Общность общечеловеческих и национальных ценностей в нравственном развитии. *ILM SARCHASHMALARI*.

19. MAMARASULOVICH, A. B. (2018). INNOVATORY METHODS OF WORKING WITH UNORGANIZED YOUTH. *European Science Riview*.
20. MAMARASULOVICH, A. B. (2018). Zamonaviy sivilizatsiya rivoji va uning axloqiy mezonlari. *TDPU ILMIY AXBOROTLARI*.
21. Абсатторов, Б. М. (2022). ТАСАВВУФ–ЎЗ–ЎЗИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ВА ҲАҚИҚАТНИ БИЛИШ ЙЎЛИ СИФАТИДА. *Gospodarka i Innowacje.*, 30, 167-173.
22. Nizomi, A. B. M., & Al-Khorazmi, K. A. O. (2022). Sufism as a way of self-implementation and knowledge of the truth. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(11), 199-204.
23. Mukhammadievich, K. J., & Mamarasulovich, A. B. (2022). POSITION OF AL-FARABI AND IBN SINA IN THE CONFLICT OF PHILOSOPHY AND SUFISM. *Conferencea*, 46-56.
24. Mukhammadievich, K. J., Mamarasulovich, A. B., & Olimjanovich, X. A. (2022, December). THE POSITION OF AL-FARABI AND IBN SINA IN THE CONTROVERSY OF THE HISTORY OF PHILOSOPHY AND SUFISM. In *E Conference Zone* (pp. 17-25).
25. Absattorov Baxtiyor Mamarasulovich. (2023). YOSH AVLODNI MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLAR RUHIDA TARBIYALASH–XALQIMIZ TARBIYAVIY AN’ANALARINING O’ZIGA XOS JIHATLARI SIFATIDA. *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies*, 2(1), 273–281.
26. Муҳаммад, Ж. (2011). Хожа Муҳаммад Парсо ва унинг «Фасл ал-хитоб» асари [Хваджа Муҳаммад Парса и его труд “Фасл алхитаб”]. *СИНО маънавий-маърифий, илмий-адабий, фалсафийирфоний уч ойлик журнали*.
27. Муҳаммад, Ж. (2010). Кўзгу хайрати. *Шеърый тўплам. Тошкент. “TAMADDUN*.
28. Муҳаммад, Қ. (2008). Таҷаллий. *Маҷмӯаи шеър. Тошканд, Интишороти илмии давлатии “Доиратулмаорифи миллии Ўзбекистон*, 44.
29. Холмўминов, Ж. (2008). Жомий ва ваҳдат ул-вужуд таълимоти [Джами и учение ваҳдат ал-вуджуд]/Масъул муҳаррир: Н. Комилов. *Тошкент: «Ozbekiston milliy ensiklopediyasi*, 232.
30. Халмуминов, Д. (2006, May). Влияние учения Ибн ал-‘Араби на развитию мистических аспектов суфийских орденов Центральной Азии. In *Суфизм в Иране и Центральной Азии. Материалы Международной конференции. 2-3 мая 2006 года г. Алматы* (p. 256).
31. Муҳаммад, Ж. (1999). Миҷғони офтоб. *Маҷмӯаи ашъор. Душанбе, Интишороти “Оли Сомон*, 55.
32. Kholmuminov, J., & Juraev, N. (2020). The place and role of the sufi and philosophical order of the naqshbandi in the process of developing

- intercultural relations of the Tajik and Uzbek peoples. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(2), 308-317.
33. Холмуминов, Д. М. (2022). “ҚИЁСИЙ ТАСАВВУФШУНОСЛИК”: МЕТОДОЛГИЯ ВА ФАН. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ КОНСЕНСУС*, 3(2).
34. Холмўминов, Ж. М. (2022). ЖОМИЙНИНГ ФАЛСАФИЙ АСАРЛАРИДА “КОМИЛ ИНСОН” ТУШУНЧАСИНИНГ ШАРҲИ. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(9), 344-347.
35. Собирова, М. А. (2023, January). РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ДУХОВНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОБЫЧАЕВ, ТРАДИЦИЙ И ЦЕННОСТЕЙ. In *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies* (Vol. 2, No. 1, pp. 172-179).
36. Sobirova, M. A. (2022). THE SUCCESS OF THE INFORMATION AGE AND PROBLEMS. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 11, 111-115.
37. Собирова, М. А. (2013). Значение духовных ценностей в развитии национальной духовности. *Актуальные проблемы современной науки*, (5), 83-86.
38. Собирова, М. А. (2019). Формирование патриотической позиции молодежи на примерах героизма народов Узбекистана в годы Второй мировой войны. *Эшелоны идут на восток. Эвакуация в Узбекистан в годы Великой Отечественной войны*, 232.
39. Yunusovna, X. D. (2022). ALLOMAS ON SPIRITUAL AND MORAL ASSIGNMENT. *World Bulletin of Social Sciences*, 9, 134-136.
40. Turdiyev, B. S. (2017). SCIENTIFIC ACTIVITIES OF THE SCIENTIFIED OBSERVATORY OF ULUGBEK. *NEW UNIVERSITY*, 15.
41. Samiyevich, T. B. (2022). Education of youth in the Hadiths of Imam al-Bukhary. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(11), 98-101.
42. Samiyevich, T. B. (2022). The role of the scientific heritage of ancestors in improving the intellectual competence of young people. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(11), 102-105.
43. Otaboyevich, K. M. (2022). Study of the problem of developing students' ideological-ideological competence in philosophical-pedagogical literature. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(11), 88-93.
44. Otaboyevich, K. M. (2020, December). DEVELOPMENT OF IDEOLOGICAL POTENTIAL OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION ON THE BASIS OF NATIONAL AND SPIRITUAL VALUES. In *Archive of Conferences* (Vol. 10, No. 1, pp. 9-11).

45. Safoyeovich, J. X., & Farrukh, N. (2021). The Relationship Between the West and the Islamic World in International Geopolitical Processes. *Middle European Scientific Bulletin*, 17, 280-283.
46. Sapayevich, J. X. (2022). OPPORTUNITIES OF CENTRAL ASIAN STATES IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL GEOPOLITICAL RELATIONS. *World Bulletin of Social Sciences*, 9, 129-131.
47. Жуманиязов, Х. С., & Нигманова, У. Б. (2019). Трудовой подвиг народов Узбекистана в годы Второй мировой войны. *Эшелоны идут на восток. Эвакуация в Узбекистан в годы Великой Отечественной войны*, 145.
48. Dilorom, K. (2022). The fate and activity of the jadids in the soviet period. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(10), 207-213.
49. Sanakulov, A., Rakhmonov, D., & Nazarova, N. (2020). Social Service Technologies and Mechanisms of its Implementations. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(3), 14192-14198.
50. Амонов, Б., Алимова, Ш., & Санакулов, А. (2018). Процесс глобализации и модернизации в Республике Узбекистан. *Theoretical & Applied Science*, (5), 431-435.
51. Касимова, З. С., & Санакулов, А. Н. (2019). ВЫСОКАЯ ДУХОВНОСТЬ-КАК ФАКТОР ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ. *European Journal of Humanities and Social Sciences*, (1), 168-172.
52. Sanakulov, A. N. (2019). MAINTENANCE OF THE WORLD OUTLOOK SECURITY IN THE INFORMATION SOCIETY. *Социосфера*, (4), 54-57.
53. Санакулов, А. Н. (2022, January). ВЫРАБОТКА ИНФОРМАЦИОННОГО ИММУНИТЕТА-КАК ЗАЛОГ ПОВЫШЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ЛЮДЕЙ. In *Multidiscipline Proceedings of Digital Fashion Conference* (Vol. 2, No. 1).
54. Sanaqulov, A. N. Prospective Directions of Effective Use of Virtual Technologies in Increasing the Power of Youth. *JournalNX*, 897-903.
55. Tulenova, G., & Sanaqulov, A. (2022). MODERN VIRTUAL TECHNOLOGY AND ITS OPPORTUNITIES. *Academic research in educational sciences*, 3(9), 100-105.
56. Омонов, Б., & Санакулов, А. (2018). ДАВЛАТ АРБОБИ ВА СИЁСИЙ ЕТАКЧИ. *ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА*, 38(1), 82-84.
57. Санакулов, А. (2017). Духовность-основа информационной безопасности. *Молодой ученый*, (19), 231-234.10.
58. Bakiyevna, V. Z., Khamidovna, S. A., Nazarovich, A. S., & Abdugarimovna, G. K. (2021). The Role of the Spiritual Heritage of Mahmudhodja Behbudi in the Education of the Heirs of the Third Renaissance. *Design Engineering*, 14650-14671.

59. Khakimov, A. (2021). THE ROLE OF POLITICAL AND LEGAL CULTURE IN ENSURING CIVIC RESPONSIBILITY IN SOCIETY. *Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities*, 1(1.2 Historical sciences).
60. Nizomi, A. B. M., & Al-Khorazmi, K. A. O. (2022). Sufism as a way of self-implementation and knowledge of the truth. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(11), 199-204.
61. Ҳақимов, А. О. (2017). ЎЗБЕКИСТОНДА ФУҚАРОЛАРНИНГ ҚОНУН БИЛАН ҲИМОЯЛАНИШИНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ. *Научная дискуссия: вопросы юриспруденции*, (5), 164-167.
62. Қаххорова, М. (2022). БИОЭТИКА ИНСОН ҲАЁТИЙ ФАОЛИЯТИНИНГ АМАЛИЙ ФАЛСАФАСИ СИФАТИДА. *NamDU*.
63. Қаххорова, М. (2022). ЖАДИДЧИЛИК ТАЪЛИМОТИДА ЖАМИЯТ МУҲИТИНИ АХЛОҚИЙ МЕЪЁРЛАШТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. Теория и практика современной науки.
64. Қаххорова, М. (2022). Ма'naviy tarbiya strategiyasi. Ўзбекистон халқаро ислом академияси нашриёт-матбаа.
65. Nazarovich, S. A., & Olimjanovich, X. A. (2022). FEATURES OF PREVENTING METAMORPHOSIS OF SPIRITUAL AND MORAL VALUES IN THE VIRTUALIZATION OF PUBLIC LIFE. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14(7).
66. Абдурахмонов Умиджон Усмонович. (2023). ЁШЛАР ОНГИДА ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ САЛОҲИЯТНИ ОШИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИ. *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies*, 2(1), 262–272.

